

ارایه مدل بهینه‌پیش‌بینی، تعیین‌وهدایت

نیازهای آموزشی مهارتی معلولین در استان مازندران

مریم تقوایی یزدی^۱

سید عبدالله خاوری^۲

چکیده

پژوهش حاضر از لحاظ نوع هدف، کاربردی و از نظر نوع روش، توصیفی پیمایشی بود. در این تحقیق از سه جامعه آماری استفاده شده است. جامعه آماری اول کلیه کارشناسان و مربیان اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران شامل ۲۳۷ نفر (نمونه ۱۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای)، جامعه آماری دوم کلیه معلولان آموزش‌پذیر استان مازندران که تعداد ۴۲۸۳۱ نفر (نمونه ۳۸۴ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای) و حجم نمونه سوم ۱۰ نفر به صورت هدفمند از کارشناسان اشتغال سازمان بهزیستی استان مازندران بود. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه‌ای و مصاحبه استفاده شد. پرسش‌نامه ویژه مربیان سازمان فنی و حرفه‌ای (۹ سوال) و پرسش‌نامه ویژه معلولین (۲۶ سؤال) و فرم مصاحبه از کارشناسان بخش اشتغال بهزیستی استان مازندران بوده است. روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس آمار توصیفی (شاخص‌های فراوانی و گرایش مرکزی) و استنباطی (آزمون t تک گروهی، آزمون دوجمله‌ای و آزمون فریدمن) صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که وضعیت موجود مراکز آموزشی از نظر شاخص‌های مورد بررسی مناسب نیست. از نظر معلولان (ذهنی و جسمی و حرکتی)، در برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی باید به مواردی چون استفاده از فضای فیزیکی مناسب برای آموزش، نیازسنجی آموزش‌های مهارتی ویژه معلولین، مشاوره‌های شغلی برای معلولین توجه کرد. همچنین نتایج مصاحبه‌های شغلی نشان می‌دهد که برای معلولان کم‌بینا، کم‌شنوا و جسمی و حرکتی می‌توان نیازهای آموزشی مهارتی ویژه‌ای را تعیین کرد. با توجه به یافته‌های این پژوهش ایجاد و تجهیز مرکز آموزشی مهارتی ویژه معلولین را با همکاری بخش خصوصی پیش‌بینی می‌گردد. کلیدواژگان: نیازسنجی آموزش‌های مهارتی، برنامه‌ریزی آموزشی مهارتی، معلولان.

۱ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. m_taghvaeeyazdi@yahoo.com

۲ دکتری مدیریت آموزش عالی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران. Aalaakhavari@gmail.com

تصویب نهایی: ۹۷/۱۱/۱۸

دریافت مقاله: ۹۷/۱۰/۲۶

مقدمه

امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، شاهد آن هستیم که به اندازه کافی به افراد معلول، بها داده نمی‌شود و بسیاری از این افراد به حاشیه رانده می‌شوند و در طول زندگی خویش دارای مشکلاتی از قبیل بی‌توجهی، ترس، تحقیر و تبعیض می‌باشند (فرهودیان، ۱۳۹۲؛ ۱۰). معلولیت به مثابه پدیده‌های زیستی و اجتماعی، واقعیتی است که تمام جوامع، صرف‌نظر از میزان توسعه‌یافتگی، اعم از کشورهای صنعتی و غیرصنعتی با آن مواجه هستند و در تعریف آن باید گفت، معلولیت نتیجه یک اختلال یا ناتوانی است که از انجام یک یا چند نقش طبیعی که مبتنی بر سن، جنسیت و سایر عوامل اجتماعی و فرهنگی است، جلوگیری می‌کند. در تعریف دیگر می‌توان گفت، معلولین جسمی - حرکتی به افرادی اطلاق می‌گردد که به هر علت دچار ضعف یا اختلال و یا عدم توانایی در سیستم حرکتی باشند و یا برای تحرک نیاز به پارهای وسایل کمکی داشته باشند (رستمی، ۱۳۹۳؛ ۲). معلولیت، واقعیتی زیستی اجتماعی است که همه کشورها با آن مواجه هستند و دو دسته تقسیم می‌شوند. معلولانی که از ابتدای زندگی به علت مسائل مختلف ژنتیکی و کمبود مواد معدنی و ویتامین‌ها در بدن مادر، به معلولیت‌های مختلف گرفتار شده‌اند و دسته دیگر معلولانی هستند که در جریان زندگی بنا بر حوادث مختلف محیطی، مانند بیماری و تصادف به معلولیت و نقص عضو گرفتار شده‌اند و به متفاوت زیستن و دشوارتر سپری کردن لحظات عمر خود، محکوم هستند (نیک‌خواه، ۱۳۹۴؛ ۲). در این راستا، به گفته مدیرکل بهزیستی مازندران بیش از ۵۰ هزار معلول تحت پوشش خدمات مستمر و غیرمستمر این سازمان قرار دارند و از میان ۴۶ درصد معلولان استان در زمینه جسمی حرکتی، ۲۳ درصد ذهنی ۱۱/۸ درصد معلولیت شنوایی و ۸/۶ معلولین دارای اختلالات روانی

هستند. با توجه به آمار و ارقام ارایه شده، می توان گفت علی رغم اینکه افراد دارای معلولیت از نظر آماری درصد کمی از کل جمعیت در استان مازندران را تشکیل می دهند، ولی با نگرش به رقم آنان مشاهده می شود که این گروه از افراد می توانند تأثیرات بسزایی در حوزه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی داشته باشند. اما مادامی که این قشر عظیم از جامعه طرد شوند و در چرخه اشتغال و تولید قرار نگیرند، نه تنها ممکن است به افرادی مصرف کننده تبدیل شوند بلکه فعالیت های اقتصادی و اجتماعی دیگر اعضای خانواده را نیز تحت الشعاع خود قرار می دهند. همین امر سبب بروز بسیاری از مشکلات اجتماعی و فرهنگی در جامعه می گردد (فرجی، ۲۰۱۰).

جهت دوری از مشکلات این قشر از جامعه و تبعاتی که می تواند بر خانواده و جامعه داشته باشد، نیازهای این گروه باید شناسایی گردد و با پاسخگویی مناسب به آنها زمینه ای ایجاد گردد تا به واسطه آن معلولان به گوشه ای از جامعه طرد نشده و نقشی مؤثر و مفید در جامعه داشته باشند. اگرچه بررسی نیازها و مشکلات معلولان، مقوله ای پیچیده است که نیاز به پژوهش و مطالعه در ابعاد گوناگون موضوع دارد، با این حال انجام پژوهشی که به طور کلی به موضوع چندجانبه این نیازها بپردازد و نیازها را در کنار هم مورد بررسی قرار دهد، می تواند تصویری روشنی را برای انجام پژوهش های بعدی فراهم آورد در عین اینکه این کار می تواند به شناسایی و نیازها و مشکلات این گروه کمک کند و در سیاست گذاری های بعدی مسئولان اثرگذار باشد. با این وجود، در سال های اخیر کمتر پژوهشی نیازهای معلولان در حوزه های مختلف رو مورد ارزیابی قرار داده است که این مسأله هم راستا با اهمیت و ضرورت شناسایی نیازهای معلولان به منظور بهبود کیفیت زندگی و افزایش سلامت روحی و روانی آنها، سبب شده است تا این پژوهش به بررسی نیازهای آموزشی مهارتی معلولین در استان مازندران

پرداخته تا بر اساس آن بتواند مدلی بهینه از نیازهای معلولان را ترسیم نماید و به این سؤال کلی پاسخ دهد که چه مدلی می‌توان برای پیش‌بینی و تعیین و هدایت نیازهای آموزشی و مهارتی معلولین در استان مازندران ارائه داد؟

هدف اصلی پژوهش به شرح زیر است: ارائه مدلی برای پیش‌بینی و تعیین و هدایت نیازهای آموزشی و مهارتی معلولین در استان مازندران.

اهداف ویژه

۱. شناسایی وضع موجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای معلولین
۲. بررسی وضع مطلوب مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای معلولین
۳. شناسایی عواملی که در برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی برای معلولان تأثیرگذارند.
۴. شناسایی آموزش‌هایی که باعث ارتقا سطح شایستگی‌های معلولین می‌گردد.

پیشینه

پورحسین هندآباد و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر مهارت‌های اجتماعی بر مشارکت اجتماعی معلولان جسمی و حرکتی مجتمع آموزشی نیکوکاری رعد، نتیجه گرفتند که بین مشارکت اجتماعی کل و خرده مقیاس‌های مشارکت نهادی و غیرنهادی افراد قبل و بعد از آموزش مهارت‌های اجتماعی و نیز بین مشارکت اجتماعی کل و زیر مقیاس‌های آن در بین افراد آموزش‌دیده و آموزش‌ندیده تفاوت معناداری وجود دارد. تیموری (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان "بررسی نارسایی و مشکلات معابر پیاده با تأکید بر نیازهای معلولین

جسمی و حرکتی نمونه موردی: شهر تبریز شهرک باغمیشه و شهرک مرزداران" را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج نشان داد معابر مناطق مورد مطالعه دارای مشکلات بسیاری می‌باشند ولی شهرک باغمیشه به نسبت شهرک مرزداران پیاده‌رو محورتر می‌باشد. نیک‌خواه (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان "بررسی نیازهای اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و روانی معلولان (مطالعه موردی: معلولان تحت سرپرستی بهزیستی بندرعباس)" را مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش با ۲۰ معلول جسمی حرکتی و ضایعه‌ی نخاعی مصاحبه گردید. یافته‌ها نشان داد که نیازهای معلولین را می‌توان در سه بعد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و روانی دسته‌بندی کرد. معلولین نیاز به مناسب‌سازی فضای شهری، حمل‌ونقل و فرهنگ‌سازی را در درجه‌ی اول اهمیت قرار می‌دهند و پس از آن به نیازهای دیگر از جمله اشتغال، مسکن، کمک‌هزینه و عدم ترحم اشاره می‌کنند. آن‌ها همچنین به ترتیب به سایر نیازها چنین اشاره کرده‌اند؛ نیاز به تجهیزات و امنیت، آموزش معلولین و خانواده‌های آن‌ها، ازدواج و محبت، اعتماد به نفس، بیمه و حضور کارکنان مناسب در بهزیستی و دیگر سازمان‌های مرتبط با معلولین. زمان‌پور (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان "نیازسنجی وسایل تکنولوژی کمک توانبخشی از نوجوانان دانش‌آموز کم‌شنوا - ناشنوا و والدین ایشان" را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج پژوهش نشان داده است هرچند ۶۹ نفر از سمعک استفاده می‌کردند؛ ۴۴ نفر در استفاده از تلویزیون، ۶۶ نفر در استفاده از ساعت‌های زنگ‌دار، ۲۴ نفر در شنیدن صدای زنگ در و تلفن، ۶۳ نفر در مکالمه تلفنی، ۱۴ نفر در گفت‌وشنود حضوری، و ۴۶ نفر در مشارکت در کلاس درس دچار محدودیت بودند. تقریباً هیچ‌یک از شرکت‌کنندگان وسایل کمکی شنوایی مورد اشاره را نمی‌شناختند. پس از آگاه‌سازی از وجود وسایل کمکی، اعلام نیاز ایشان به هر یک از انواع وسایل معرفی شده بین ۲ نفر تا ۶۹ نفر بود. موللی (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان نیازها و مشکلات

نوجوانان معلول جسمی- حرکتی: آموزشی، اشتغال " را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج پژوهش نشان داده است. اولویت نیازهای آموزشی شامل: آموزش جامعه و آموزش حرفه‌ای. نیاز اشتغال شامل: سرویس رفت‌وآمد و وجود سهمیه. اولویت مشکلات آموزشی شامل: جابجایی و رفت آمد و اشتغال شامل: جابجایی و رفت آمد، عدم وجود ضمانت اجرایی می‌باشد. فرهودیان (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان " بررسی نیازهای ویژه افراد دارای ناتوانی جسمی: یک مطالعه کیفی " را مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش ۱۵ نفر از کم‌توانان جسمی شهر تهران که به صورت نمونه‌گیری هدفمند و نظری انتخاب شده بودند. نتایج پژوهش نشان داده است به‌طور کلی مهم‌ترین نیازهای ویژه افراد کم‌توان جسمی در ۷ حوزه جای گرفت که عبارتند از: خانواده و نزدیکان، آموزش، جابجایی و حمل‌ونقل، بناها و فضاها، مشارکت اجتماعی و اشتغال، خدمات بهداشتی درمانی، نگرش سایر افراد جامعه به مشکلات آن‌ها. میکولا و همکاران^۱ (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود با موضوع بررسی رابطه مشارکت اجتماعی و کیفیت زندگی مرتبط با سلامت در افراد مبتلا به ام اس نشان دادند که مشارکت اجتماعی به‌طور چشمگیری با سن و طول مدت بیماری و کیفیت زندگی رابطه مستقیم دارد. ریان^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان " نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به افراد دارای معلولیت ذهنی " را مورد مطالعه قرار داده است. این پژوهش از مطالعه ۲۴ پژوهش انجام‌شده ارائه شده است و نتایج آن نشان از آن دارد که دانشجویان نگرش نسبتاً مثبتی به معلولان دارند. لینگ و همکاران^۳ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان " مشارکت افراد معلول در ایالت‌های شمالی مالزی شبه‌جزیره: دیدگاه کارفرمایان " را مورد مطالعه قرار داده است. داده‌ها با استفاده از

^۱ Mikola & et al

^۲ Rian

^۳ Ling et al

پرسشنامه‌های پستی توزیع شده به چند نوع صنایع در منطقه شمال مالزی جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد که بیشتر کارفرمایان به استخدام افراد معلول کمک می‌کنند. با این حال، تعداد بسیار کمی از این سیاست‌ها و یا مکانیسم را برای رسیدگی به مسائل مربوط به افراد معلول یا محیط ساخته شده که به‌طور کامل برای افراد معلول قابل دسترسی است، دارند. آن‌ها همچنین نگران توانایی کارکنان معلول در درک و پیروی از دستورات، و همچنین هزینه‌های مربوط به استخدام و آموزش آن‌ها هستند. این نتایج حاکی از آن است که اگر کارفرمایان مایل به انجام وظایف خود برای استخدام افراد معلول باشند، باید کارهایی را برای استخدام و نگهداری آن‌ها در شغل خود انجام دهند. وار^۱ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "مطالعه الگوهای رفتاری افراد معلول فیزیکی" را مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش پرسشنامه بین ۵۹۶ نفر از افراد معلول فیزیکی توزیع و جمع‌آوری شده است و نتایج حاصل از داده‌های پژوهش نشان از آن دارد که افراد دارای ناتوانی جسمی در گروه‌های مختلف جمعیت شناختی در الگوهای رفتاری خود متفاوت هستند. پاورز^۲ (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان "مهارت‌ها و بهره‌وری افراد معلول" را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که ارائه کارگاه‌های آموزشی می‌تواند زمینه بهبود مهارت و بهره‌وری افراد معلول را سبب گردد. بکر^۳ (۲۰۱۲) پژوهشی با عنوان "مسیرهای طولانی مدت استخدام در میان شرکت‌کنندگان با بیماری‌های شدید روانی در استخدام‌های حمایت‌شده" را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج پژوهش نشان داده است که ۵۸ درصد مردان دارای معلولیت و ۸۰ درصد زنان دارای معلولیت به دلیل پایین بودن عزت نفس در ایشان و همچنین نگرش‌های منفی مردم عادی و کارفرمایان

^۱Var

^۲Powers

^۳Beker

و همچنین سطح تحصیلات پایین آن‌ها، از یافتن شغلی درآمدزا محروم هستند. مارکنسون^۱ (۲۰۱۱) پژوهشی با عنوان "آمادگی اضطراری: پرداختن به نیازهای معلولان" را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج پژوهش نشان داده است عواملی همچون خدمات اورژانس، عدم تبعیض در اماکن عمومی، مراقبت‌های بهداشتی از نیازهای افراد معلول شمرده می‌شود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ نوع هدف، کاربردی و از نظر نوع روش، توصیفی پیمایشی بود. در این تحقیق از سه جامعه آماری استفاده شده است. جامعه آماری اول کلیه کارشناسان و مربیان اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران شامل ۲۳۷ نفر، جامعه آماری دوم کلیه معلولان آموزش‌پذیر استان مازندران که تعداد ۴۲۸۳۱ نفر در سال ۱۳۹۶ بوده است و کارشناسان اشتغال سازمان بهزیستی استان مازندران. حجم نمونه آماری اول ۱۵۰ نفر که بر روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. حجم جامعه آماری دوم شامل ۳۸۴ نفر می‌باشد که بر اساس نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برآورد شده است. حجم نمونه سوم ده نفر می‌باشد که به صورت هدفمند انتخاب شده است. روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس آمار توصیفی (شاخص‌های فراوانی و گرایش مرکزی) و استنباطی (آزمون t تک گروهی، آزمون دوجمله‌ای و آزمون فریدمن) صورت گرفت. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از هر روش‌های کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه‌ای و مصاحبه استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها و ویژگی‌های روان‌آزمایی آن‌ها به شرح زیر است: پرسش‌نامه وضعیت موجود و مطلوب اداره کل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در خصوص پاسخ‌گویی معلولان از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای این پرسش‌نامه

^۱ Markson

دارای ۱۱ سؤال است که ۱۰ سؤال آن به صورت عینی و یک سؤال آن به صورت ذهنی است. روایی صوری و محتوایی این پرسش نامه توسط عضو ناظر طرح تحقیق تأیید و به سبب خاص بودن پرسش نامه اجرای دوباره آزمون یا روش بازآزمایی استفاده شد شیوه انجام به این صورت بود که پرسش نامه دوباره در یک گروه آزمودنی ۲۰ نفره انجام شد. نمرات به دست آمده از دو آزمون مورد نظر قرار گرفته و ضریب همبستگی آن‌ها بر اساس فرمول اسپیرمن محاسبه می‌شود. این ضریب نمایانگر قابلیت اعتماد (پایایی) ابزار است در این پژوهش میزان پایایی برابر ۰/۷۴ برآورد شد که پایایی خوبی است. پرسش نامه شناسایی عوامل تأثیرگذار بر برنامه ریزی آموزشی معلولان. این پرسش نامه نیز دارای ۲۶ سؤال می‌باشد و در واقع یک نوع نظرسنجی است. روایی صوری و محتوایی پرسش نامه توسط ناظر تأیید شد.

یافته‌ها

سؤال اول پژوهش: وضع موجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای (از نظر نوع آموزش، محتوای آموزشی، مدت آموزش، امکانات و تجهیزات، محیط آموزشی، مربی و کارگاه آموزشی) در زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای معلولین چگونه است؟

پس از آزمون نرمال بودن این متغیر پژوهش و ارایه شاخص‌های توصیفی، به بررسی وضعیت موجود متغیرهای پژوهش می‌پردازیم. برای بررسی سؤال اول یعنی بررسی وضعیت موجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای از نظر مربیان از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌کنیم و از آنجایی که گویه‌ها با پاسخ لیکرت پنج گزینه‌ای می‌باشند، میانگین کسب شده برای هر متغیر را با مقدار ثابت ۳ (میانگین، میانه) مقایسه می‌کنیم. فرضیه صفر در این آزمون برابری میانگین با مقدار ۳ است و زمانی که مقدار t محاسباتی بزرگ و یا مقدار sig . کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد، فرضیه برابری رد شده و اگر میانگین متغیر کمتر از ۳ باشد، یعنی اینکه تأثیر متغیر مورد نظر

سال هفتم، شماره بیست و شش، زمستان ۱۳۹۷، فصلنامه مهارت‌آموزی کمتر از مقدار متوسط است و اگر میزان میانگین متغیر تحت بررسی بیشتر از ۳ بوده باشد، یعنی اینکه تأثیر آن متغیر بیشتر از حد متوسط است و اگر مقدار Sig. بیشتر از ۰/۰۵ باشد، یعنی اینکه تأثیر متغیر موردنظر در حد متوسط است.

جدول ۱: بررسی وضعیت موجود متغیرهای پژوهش، بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای

وضعیت	نتیجه آزمون	مقدار ثابت مورد آزمون ۳				متغیرها
		مقدار احتمال Sig	درجه آزادی	آماره‌ی t	انحراف از معیار میانگین	
کمتر از متوسط	رد فرضیه صفر	۰,۰۰۰۹	۱۴۹	-۱۳,۶۶	۰,۳۲	۲,۶۴

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، متغیر وضعیت موجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دارای میانگین ۲/۶۴ است، با توجه به مقدار آماره‌ی t برابر با ۱۳/۶۶- و مقدار احتمال که کمتر از ۰/۰۵ است، منجر به رد فرضیه صفر شده و نتیجه اینکه، از دیدگاه مریبان حاضر در پژوهش، متغیر وضع موجود مراکز، دارای وضعیت کمتر از حد متوسط و نامناسب بوده است.

بررسی سؤالات ده‌گانه پرسشنامه‌ی مریبان

از آنجایی که از پرسش‌نامه‌ای با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده کرده‌ایم برای بررسی وضعیت موجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای (از نظر نوع آموزش، محتوای آموزشی، مدت آموزش، امکانات و تجهیزات، محیط آموزشی، مربی و کارگاه آموزشی) در زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای معلولین به تفکیک هر سؤال از آزمون دوجمله‌ای استفاده کرده با نقطه‌ی برش را در این آزمون ۳ در نظر گرفته شده و نسبت افرادی که نمره‌ی آن‌ها کمتر از ۳ را کسب نمایند را با نسبت افرادی که نمره‌ی آن‌ها بیشتر از ۳ است مقایسه می‌کنیم و در صورتی که مقدار Sig. کمتر از

۰/۰۵ باشد فرضیه برابری این دو رده رد می‌شود و با توجه به نسبت کسب‌شده تعیین وضعیت می‌گردد که نامناسب یا مناسب است.

جدول ۲: آزمون دوجمله‌ای برای بررسی وضعیت پرسشنامه شماره ۱

نتیجه	Sig.	نسبت در گروه	فراوانی	گروه	متغیر
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۱,۰۰	۱۵۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	تطابق نوع آموزش با ویژگی جسمانی معلولین
		۰,۰۰	۰	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۸۳	۱۲۵	نمره کمتر یا مساوی از ۳	تطابق محتوای استانداردهای آموزشی با احتیاج شغلی معلولان
		۰,۱۷	۲۵	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۸۳	۱۲۴	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مدت‌زمان آموزش‌های مهارتی
		۰,۱۷	۲۶	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۷۶	۱۱۴	نمره کمتر یا مساوی از ۳	تطابق ابزارها و تجهیزات با نیازهای آموزشی معلولین
		۰,۲۴	۳۶	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۷۱	۱۰۶	نمره کمتر یا مساوی از ۳	میزان ایمنی کارگاه مطابق با نیاز معلولین
		۰,۲۹	۴۴	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۷۶	۱۱۴	نمره کمتر یا مساوی از ۳	شرایط ساختمانی و ارگونومی مراکز مطابق نیاز معلولان
		۰,۲۴	۳۶	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۱,۰۰	۱۵۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط با معلولان
		۰,۰۰	۰	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۱,۰۰	۱۵۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط با معلولان
		۰,۰۰	۰	نمره بیشتر از ۳	
نامناسب	۰,۰۰۰۹	۰,۷۵	۱۱۲	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مشکلات معلولان در بهره‌مندی از آموزش‌های مهارتی
		۰,۲۵	۳۸	نمره بیشتر از ۳	

نمرات محاسبه شده‌ی برای تمامی گویه‌های دهگانه مربوط به پرسشنامه‌ی وضعیت موجود مراکز آموزشی معلولان با توجه به آزمون دوجمله‌ای و مقادیر Sig. نتیجه می‌گیریم که نسبت نمرات کمتر از عدد ۳ (نقطه متوسط در گویه‌ها) به‌طور معنی‌داری بیشتر از رده‌ی بیشتر از ۳

بوده است به بیان دیگر سطح رضایت از وضع موجود مراکز آموزش معلولان فنی و حرفه‌ای به تفکیک تمامی ده گویه نامناسب بوده است.

سؤال دوم پژوهش: آموزش فنی و حرفه‌ای در زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای معلولین چگونه باید باشد؟ برای پاسخ به این سؤال از تحلیل مطالبی که مربیان محترم آموزش فنی و حرفه‌ای در پاسخ به پرسش باز پرسشنامه انجام داده‌اند استفاده شد از بین ۱۵۰ مربی که کر پرسشنامه به آن‌ها داده شد. ۷۳ نفر به این پرسش پاسخ دادند که جنبه‌های مختلف پداگوژیکی، فرهنگی، مالی و مدیریتی را برای بهتر شدن وضع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای معلولان را متذکر می‌کنند. جدول ۳، به معرفی این ابعاد می‌پردازد.

جدول ۳: بررسی ابعاد و شاخص‌های وضعیت مطلوب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی مهارتی معلولان (نگاه کیفی)

بعد	متغیر	فراوانی
مدیریتی	وجود بانک اطلاعاتی مناسب و داشتن اطلاعات و آمار جامع و دقیق افراد دارای معلولیت متقاضی آموزش	۲۵
مالی	مدنظر قرار دادن منابع اعتباری برای آموزش مهارتی افراد دارای معلولیت جسمی حرکتی	۱۷
پداگوژیکی	راه‌کارهای شناخت کافی مربیان مهارتی از نحوه‌ی ارتباط توانمندی‌ها و قابلیت‌های افراد دارای معلولیت	۳۶
پداگوژیکی	آموزش مربیان ماهر و کارآزموده برای آموزش فنی و حرفه‌ای به معلولین	۲۷
پداگوژیکی	نگارش استانداردهای ویژه معلولین	۳۹
پداگوژیکی	وجود امکانات آموزشی به‌ویژه در زمینه تهیه منابع درسی موردنیاز افراد دارای معلولیت	۴۳
مدیریتی	ایجاد تسهیلات لازم جهت تحصیل افراد معلول در آموزش‌هایی که این آموزش‌ها در مراکز آموزشی ثابت وجود ندارد (استفاده از توانمندی‌های بخش خصوصی).	۴۷
مدیریتی	به‌کارگیری افراد متخصص جهت سنجش توانمندی‌های افراد دارای معلولیت	۲۹
فرهنگی	شفاف‌سازی نقش مؤثر آموزش‌های مهارتی در توسعه توانایی‌های معلولان در مبلمان شهری	۳۳
مدیریتی	نیازسنجی آموزش‌های منتهی به اشتغال با در نظر گرفتن توانایی‌های معلولین	۴۳

سؤال سوم پژوهش: از نظر معلولان (ذهنی، و جسمی و حرکتی)، در برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی باید به چه مواردی توجه کرد؟

پس از آزمون نرمال بودن این متغیر پژوهش و ارائه شاخص‌های توصیفی، به بررسی سؤال فوق پژوهش می‌پردازیم. برای بررسی سؤال سوم یعنی بررسی مواردی که باید در برنامه‌ریزی تعیین رشته‌ها برای معلولان در نظر گرفته شود، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌کنیم و از آنجایی که گویه‌ها با پاسخ لیکرت پنج گزینه‌ای می‌باشند، میانگین کسب‌شده برای هر متغیر را با مقدار ثابت ۳ (میانگین، میانه) مقایسه می‌کنیم. فرضیه صفر در این آزمون برابری میانگین با مقدار ۳ است و زمانی که مقدار t محاسباتی بزرگ و یا مقدار sig . کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد، فرضیه برابری رد شده و اگر میانگین متغیر کمتر از ۳ باشد، یعنی اینکه تأثیر متغیر مورد نظر کمتر از مقدار متوسط است و اگر میزان میانگین متغیر تحت بررسی بیشتر از ۳ بوده باشد، یعنی اینکه تأثیر آن متغیر بیشتر از حد متوسط است و اگر مقدار sig . بیشتر از ۰/۰۵ باشد، یعنی اینکه تأثیر متغیر مورد نظر در حد متوسط است.

جدول ۴: بررسی وضعیت موجود متغیرهای پژوهش، بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای

وضعیت	نتیجه آزمون	مقدار ثابت مورد آزمون ۳				متغیرها
		مقدار احتمال Sig.	درجه آزادی	آماره t	انحراف از معیار	
بیشتر از متوسط	رد فرضیه صفر	۰,۰۰۰۰۹	۳۸۳	۲۱,۸۹	۰,۷۳	برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، متغیر توجه به نیازهای آموزشی دارای میانگین ۳/۸۱ است، با توجه به مقدار آماره t برابر با ۲۱/۸۹ و مقدار احتمال که کمتر از ۰/۰۵ است، منجر به رد فرضیه صفر شده و نتیجه اینکه، از دیدگاه معلولان حاضر در پژوهش، توجه به مؤلفه‌های برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی با توجه به مقدار آماره t برابر با ۱۸ و مقدار احتمال که

کمتر از ۰/۰۵ است، منجر به رد فرضیه صفر شده و مؤلفه‌های مشخص شده در برنامه‌ریزی در جهت تعیین رشته‌های آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند.

بررسی اهمیت سؤالات گویه‌های مربوط به برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی

از آنجایی که از پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده کرده‌ایم برای بررسی اهمیت گویه‌های توجه به برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی به تفکیک هر سؤال از آزمون دوجمله‌ای استفاده کرده با نقطه‌ی برش را در این آزمون ۳ در نظر گرفته شده و نسبت افرادی که نمره‌ی آن‌ها کمتر از ۳ را کسب نمایند را با نسبت افرادی که نمره‌ی آن‌ها بیشتر از ۳ است مقایسه می‌کنیم و در صورتی که مقدار sig. کمتر از ۰/۰۵ باشد فرضیه برابری این دو رده رد می‌شود و با توجه به نسبت کسب شده تعیین وضعیت می‌گردد که نامناسب یا مناسب است.

جدول ۵: آزمون دوجمله‌ای برای بررسی اهمیت هر یک از گویه‌های مربوط به برنامه‌ریزی تعیین رشته‌های آموزشی

نتیجه	Sig.	نسبت در گروه	فراوانی	گروه	متغیر
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۰	۱۱۶	نمره کمتر یا مساوی از ۳	استفاده از فضای فیزیکی مناسب برای آموزش
		۰,۷۰	۲۶۸	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۵	۱۳۳	نمره کمتر یا مساوی از ۳	استفاده از مربی متخصص در حوزه‌های آموزشی
		۰,۶۵	۲۵۱	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۴	۱۳۲	نمره کمتر یا مساوی از ۳	آموزش‌های لازم فنی و حرفه‌ای متناسب با بازار کار
		۰,۶۶	۲۵۲	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۳	۱۲۷	نمره کمتر یا مساوی از ۳	در دسترس بودن منابع و امکانات آموزشی جهت یادگیری
		۰,۶۷	۲۵۷	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۶	۱۴۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	بررسی سطح علمی و معلومات معلولان
		۰,۶۴	۲۴۴	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۰	۱۱۴	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مشاوره روانشناسی و بررسی مشکلات روحی روانی فرد
		۰,۷۰	۲۷۰	نمره بیشتر از ۳	

مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۰	۱۱۵	نمره کمتر یا مساوی از ۳	ایجاد کارگاه‌های آموزشی در حوزه خودباوری، اعتماد به نفس و غیره
		۰,۷۰	۲۶۸	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۲۹	۱۱۳	نمره کمتر یا مساوی از ۳	آموزش جامعه در حوزه نیازهای معلولان
		۰,۷۱	۲۷۱	نمره بیشتر از ۳	
		۰,۷۱	۲۷۳	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۰	۱۱۷	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مدنظر قرار دادن شغل متناسب شده با توجه به معلولیت
		۰,۷۰	۲۶۷	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۲۹	۱۱۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	ارزیابی و کشف استعدادها و هنری معلولان
		۰,۷۱	۲۷۴	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۲۴	۹۱	نمره کمتر یا مساوی از ۳	ارائه راهکارهای کارآفرینی و اشتغال با توجه به نوع معلولیت
		۰,۷۶	۲۹۳	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۱	۱۱۹	نمره کمتر یا مساوی از ۳	سنجش توانمندی‌های افراد دارای معلولیت
		۰,۶۹	۲۶۵	نمره بیشتر از ۳	
مهم (بیشتر از متوسط)	۰,۰۰۰۹	۰,۳۱	۱۲۰	نمره کمتر یا مساوی از ۳	مدنظر قرار دادن نوع آموزش مهارت‌ها بر اساس معلولیت هر فرد
		۰,۶۹	۲۶۴	نمره بیشتر از ۳	

نمرات محاسبه شده‌ی برای بررسی اهمیت تمامی گویه‌های مربوط برنامه‌ریزی آموزشی ویژه معلولان با توجه به آزمون دوجمله‌ای و مقادیر sig. نتیجه می‌گیریم که نسبت نمرات کمتر از عدد ۳ (نقطه متوسط در گویه‌ها) به‌طور معنی‌داری کمتر از رده‌ی بیشتر از ۳ بوده است بنابراین تمام گویه‌ها می‌توانند در برنامه‌ریزی ویژه مهارتی نقش ایفا کنند.

بعد از انجام آزمون دوجمله‌ای مربوط به گویه‌های متغیرهای برنامه‌ریزی آموزشی ویژه معلولان در این بخش به اولویت‌بندی هریک از این گویه‌ها با استفاده از رتبه‌های آزمون فریدمن می‌پردازیم. جدول زیر نتایج این رتبه‌بندی را در بین گویه‌های نیازهای آموزشی نشان می‌دهد.

جدول ۶: مربوط به رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی ویژه معلولان

اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱۰	۴٫۸۳	استفاده از فضای فیزیکی مناسب برای آموزش
۸	۵٫۳۳	استفاده از مربی متخصص در حوزه‌های آموزشی
۷	۵٫۳۶	نیازسنجی آموزش‌های لازم فنی و حرفه‌ای متناسب با بازار کار
۹	۵٫۰۳	در دسترس بودن منابع و امکانات آموزشی جهت یادگیری
۴	۵٫۵۶	بررسی سطح علمی و معلومات معلولان
۱۱	۵٫۵۴	مشاوره روانشناسی و بررسی مشکلات روحی روانی فرد
۱۲	۵٫۶۲	ایجاد کارگاه‌های آموزشی درحوزه خودباوری،اعتماد به نفس و غیره
۱۳	۴٫۸۰	آموزش جامعه در حوزه آگاهی توانمندی‌های معلولان
۵	۵٫۵۳	مدنظر قرار دادن شغل متناسب شده با توجه به معلولیت
۱	۵٫۶۳	ارزیابی و کشف استعداد‌های مهارتی معلولان
۶	۵٫۴۳	ارائه راهکارهای کار آفرینی و اشتغال با توجه به نوع معلولیت
۳	۵٫۵۸	سنجش توانمندی‌های افراد دارای معلولیت
۲	۵٫۶۰	مدنظر قرار دادن نوع آموزش مهارت‌ها بر اساس معلولیت هر فرد

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، مهم‌ترین اولویت برنامه‌ریزی در حوزه معلولان ارزیابی و کشف استعداد‌های مهارتی معلولان است و کمترین آن آموزش جامعه در حوزه آگاهی توانمندی‌های معلولان است.

سؤال چهارم پژوهش: آموزش‌های مهارتی که باعث ارتقا سطح نیازها و شایستگی‌های معلولین می‌گردد کدام است؟

برای پاسخ به این سؤال از مصاحبه‌های تخصصی در کارگروه اشتغال ادارات بهزیستی استفاده شد. در این کارگروه‌ها بسته به نوع معلولیت‌ها آموزش‌های مهارتی ویژه‌ای تعیین شده است. جداول ۷ تا ۹ مهم‌ترین نیازهای مهارتی ویژه معلولین را با توجه به نوع معلولیت مشخص می‌کنند.

جدول ۷: رشته‌های مورد نیاز آموزشی کم‌بنا

نیازهای آموزشی ویژه معلولین	خوشه‌های آموزش مهارتی
منشی، تلفنچی، مشاور مهارت‌های زندگی، ماساژور، رایانه کار، کارور ورد گویندگی، آموزش موسیقی،	خدمات
بسته‌بند در صنایع غذایی، کارگر کارواش، معرق‌کار	صنعت
تکثیرکننده و پرورش‌دهنده گل‌های آپارتمانی، نگهدارنده گل و گیاه، پرورش‌دهنده مرکبات، سبزی‌کار.	کشاورزی
چله‌کش دار قالی، قالی‌بافی، قالی شوی	فرهنگ و هنر

جدول ۸: رشته‌های مورد نیاز آموزشی نیمه‌شنوا

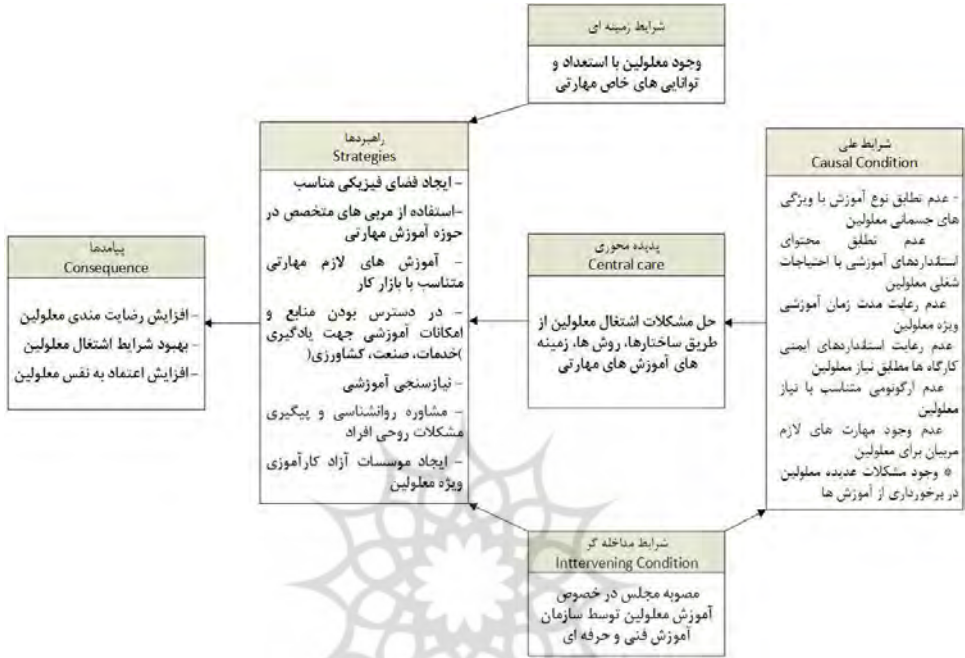
نیازهای آموزشی ویژه معلولین	خوشه‌های آموزش مهارتی
ماساژور، رایانه کار، کارور ورد، خیاط (نازک دوز)، پرده‌دوز، کیف دوز، دوزنده کاورهای روی وسایل آشپزخانه، تزئین البسه، نظافتچی هتل، متصدی لباس شویی در هتل. آینه‌کاری، پلاک سازی، تعمیرکار رایانه، مجسمه‌سازی، ترمه‌دوز، چتر دوز (چتر نجات، چادر ماشین، چادر مسافرتی)، تعمیرکار عینک، تعمیرکار ساعت مچی، سازنده تاج و گل دست عروس، گل‌آرایی گله‌ای خشک، شیرینی پز (قناد)،	خدمات
بسته‌بند در صنایع غذایی، کارگر کارواش، معرق‌کار، نقاش خودرو، صافکار، تعمیرکار موتورسیکلت، تعمیرکار دوچرخه، در و پنجره ساز چوبی، جوشکار گاز، لوله‌کش گاز خانگی و تجاری، لوله‌کش و نصاب وسایل بهداشتی، دریل کار و اره کار، کابینت سازی، جعبه‌ساز، تعمیر وسایل اسباب‌بازی،	صنعت
تکثیرکننده و پرورش‌دهنده گل‌های آپارتمانی، نگهدارنده گل و گیاه، پرورش‌دهنده مرکبات، سبزی‌کار، تولید نهال. پرورش‌دهنده ماهیان آکواریومی، تکثیر زنبور، تکثیر فنی سالن پرورش مرغ، پرورش‌دهنده گوسفند، کارگر فنی مرغداری صنعتی گوشتی، پرورش‌دهنده کبک، کشت کار حبوبات، کشت کار سیب‌زمینی	کشاورزی
چله‌کش دار قالی، قالی‌بافی، قالی شوی، طراح قالی، گلیم‌باف، طراح نقشه قالی با رایانه، رفوگر قالی، رنگرز قالی، مهرسازی، صحاف، طراح کفش، قلم‌زن، مشبک کار فلز، کنده‌کار روی سفال، معرق‌کار، سازنده زیورآلات چوبی، تابلوساز، تورباف، گل ساز، سازنده تزئینات عروس، چاپگر دیجیتال، لعاب ساز، تعمیرکار طلا و نقره	فرهنگ و هنر

جدول ۹: رشته‌های مورد نیاز آموزشی نیمه شنوا

نیازهای آموزشی ویژه معلولین	خوشه‌های آموزش مهارتی
مبل‌ساز، متصدی امور بیمه، مشاوره‌های مهارتی، بانکداری، دندان‌ساز مصنوعی (با ملاحظاتی)، تعمیرکار لوازم پزشکی و دندان‌پزشکی، تعمیرکار لوازم آزمایشگاهی، ابریشم‌بافی، تاکسیدرمی، جوراب‌باف صنعتی (با ملاحظاتی)، مسئول پذیرش هتل (با ملاحظاتی)، آرایش گر، گرمور (با ملاحظاتی)، کاربر رایانه، تعمیرکار رایانه (با ملاحظاتی)	خدمات
دکوراتور چوبی، نصاب پارکت چوبی، سازنده ادوات موسیقی، منبت‌کار، معرق‌کار، سازنده ظروف تزئینی چوبی، نصاب شیشه اتوبوس، نقاش خودرو، تعمیر و جوشکاری آگزوز خودرو، تعمیرکار موتورسیکلت، تو دوز کار خودرو، کارگر کارواش، جوشکار (با ملاحظاتی). کمک لوله‌کش گاز خانگی و تجاری، تعمیرکار دستگاه‌های تکثیر (با ملاحظاتی)، کارور تصفیه آب، پاسخگوی تلفن ثابت، کمک طراح تابلوهای روان (با ملاحظاتی)، تعمیرکار ساعت	صنعت
کمک پرورش‌دهنده آبزیان زینتی، کمک پرورش‌دهنده ماهیان، ماهیگیری در آب‌های ساحلی، کمک پرورش‌دهنده گوسفند، نانوا (خباز)، بسته‌بند حبوبات و غلات، تولیدکننده لواشک، بسته‌بندی خشکبار	کشاورزی
تسبیح‌ساز، چله‌کش‌دار قالی، قالی‌بافی، قالی شوی، طراح قالی، گلیم‌باف، طراح نقشه قالی با رایانه، رفوگر قالی، رنگرز قالی، مهرسازی، صحاف، طراح کفش، قلم‌زن، مشبک کار فلز، کنده‌کار روی سفال، معرق‌کار، سازنده زیورآلات چوبی، تابلوساز، تورباف، گل‌ساز، سازنده تزئینات عروس، چاپگر دیجیتال، لعاب‌ساز، تعمیرکار طلا و نقره، طلاکوبی، گلابتون دوزی (با ملاحظاتی)	فرهنگ و هنر

پرتال جامع علوم انسانی

سؤال اصلی پژوهش: چه مدلی را می توان برای پیش بینی و تعیین و هدایت نیازهای آموزشی و مهارتی معلولین ارایه داد.

نتیجه گیری

در بررسی سؤال ۱، نتایج بررسی داده ها نشان داد، وجود آموزش های لازم فنی و حرفه ای متناسب با بازار کار، بیشترین نیاز آموزشی و آموزش خانواده نیازهای معلولان، کمترین نیاز آموزشی ویژه معلولین، است. در واقع، بر اساس نتایج، به ترتیب آموزش های لازم فنی و حرفه ای متناسب با بازار کار، در دسترس بودن منابع و امکانات آموزشی جهت یادگیری، استفاده از فضای فیزیکی مناسب برای آموزش، آموزش حرفه ای نظیر آموزش رایانه، ایجاد کارگاه های آموزشی در حوزه خودباوری، اعتماد به نفس و غیره، ارتقا سطح علمی و معلومات

معلولان، استفاده از مربی متخصص در حوزه‌های آموزشی، آموزش جامعه در حوزه نیازهای معلولان، مشاوره روان‌شناسی و بررسی مشکلات روحی روانی فرد و آموزش خانواده نیازهای معلولان، به‌عنوان نیازهای آموزشی ویژه معلولین استان مازندران شناسایی شدند. نتیجه حاصله با نتیجه پژوهش‌های تیموری، ۱۳۹۴؛ نیک‌خواه، ۱۳۹۴؛ موللی، ۱۳۹۳؛ فرهودیان، ۱۳۹۲؛ بکر و همکاران، ۲۰۱۷؛ لینگ و همکاران، ۲۰۱۶ همسو است.

در بررسی سؤال ۲، نتایج بررسی داده‌ها نشان داد، مدنظر قرار دادن شغل متناسب شده با توجه به معلولیت، بیشترین نیاز مهارتی و آموزش فعالیت‌های روزمره زندگی، کمترین نیاز آموزشی ویژه معلولین، است. در واقع، بر اساس نتایج، به ترتیب مدنظر قرار دادن شغل متناسب شده با توجه به معلولیت، مدنظر قرار دادن نوع آموزش مهارت‌ها بر اساس معلولیت هر فرد، ارائه راه‌کارهای کارآفرینی و اشتغال با توجه به نوع معلولیت، آموزش‌های دقیق شغلی، دریافت خدمات توانبخشی مناسب در جهت افزایش توانمندی، سنجش توانمندی‌های افراد دارای معلولیت، ارزیابی و کشف استعدادها و هنری معلولان و آموزش فعالیت‌های روزمره زندگی، به‌عنوان نیازهای مهارتی ویژه معلولین استان مازندران شناسایی شدند.

نتیجه حاصله با نتیجه پژوهش‌های تیموری، ۱۳۹۴؛ نیک‌خواه، ۱۳۹۴؛ موللی، ۱۳۹۳؛ فرهودیان، ۱۳۹۲؛ بکر و همکاران، ۲۰۱۷؛ ریان، ۲۰۱۷؛ لینگ و همکاران، ۲۰۱۶ همسو است. در بررسی سؤال ۳، نتایج بررسی داده‌ها نشان داد، وجود بانک اطلاعاتی مناسب و داشتن اطلاعات و آمار جامع و دقیق افراد دارای معلولیت متقاضی اشتغال، مهم‌ترین راه‌کار ایجاد اشتغال و وجود امکانات آموزشی به‌ویژه در زمینه تهیه منابع درسی مورد نیاز افراد دارای معلولیت، کم‌اهمیت‌ترین راه‌کار ایجاد اشتغال ویژه معلولین، است. در واقع، بر اساس نتایج، به

ترتیب وجود بانک اطلاعاتی مناسب و داشتن اطلاعات و آمار جامع و دقیق افراد دارای معلولیت متقاضی اشتغال، مدنظر قرار دادن مربیان ماهر و کارآزموده برای آموزش فنی و حرفه‌ای به معلولین، ایجاد آشنایی مدیران و مسئولان با پدیده‌ی معلولیت و ویژگی‌های شخصیتی افراد دارای معلولیت، دانش لازم در مدیران و مسئولان راجع به اشتغال معلولان، رایزنی‌های لازم جهت ایجاد وسایل مناسب برای جابه‌جایی و تحرک معلولین در سطح شهر، ایجاد، رایزنی‌های لازم در حوزه اجرایی شدن قانون سهمیه خاص برای اشتغال معلولان، مدنظر قرار دادن منابع اعتباری و اشتغال افراد دارای معلولیت جسمی حرکتی، دستیابی به افراد متخصص در زمینه‌ی سنجش توانمندی‌های افراد دارای معلولیت، راه‌کارهای شناخت کافی صاحبان صنایع و کارفرمایان از توانمندی‌ها و قابلیت‌های افراد دارای معلولیت، زمینه‌تأیید گواهینامه‌های آموزشی مهارت‌های شغلی صادره از سوی سازمان بهزیستی توسط وزارت کار و امور اجتماعی، تسهیلات لازم جهت تحصیل افراد دارای معلولیت، نگرش مثبت و اعتماد جامعه به توانمندی‌های معلولان و وجود امکانات آموزشی به‌ویژه در زمینه تهیه منابع درسی موردنیاز افراد دارای معلولیت، به‌عنوان راه‌کارهای ایجاد اشتغال ویژه معلولین استان مازندران شناسایی شدند. نتیجه حاصله با نتیجه پژوهش‌های تیموری، ۱۳۹۴؛ نیک‌خواه، ۱۳۹۴؛ موللی، ۱۳۹۳؛ فرهودیان، ۱۳۹۲؛ شریفیان، ۱۳۸۵؛ بکر و همکاران، ۲۰۱۷؛ ریان، ۲۰۱۷؛ لینگ و همکاران، ۲۰۱۶ همسو است.

نگرش منفی آحاد مختلف جامعه به گروه‌های مختلف معلولین که بیشتر زمینه فرهنگی دارد و به جای تأکید بر توانمندی و نقاط قوت معلولین و پرورش استعدادها بیشتر بر نقاط ضعف آنان تأکید می‌کند، به طوری که حتی مسئولان در سطوح کلان هم در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی،

اجتماعی و فرهنگی کمتر به مسایل و مشکلات این قشر از جامعه توجه داشته و جایگاهی در برنامه‌ریزی برای آنان در نظر نمی‌گیرند.

از سویی، کارفرمایان بخش خصوصی با توجه به نگرش منفی که به معلولین دارند کمتر به کارایی آنان توجه کرده و اگر هم کاری به این قشر واگذار گردد از روی ترحم و دلسوزی است.

از دیگر سو، قشرهای مختلف مردم جامعه حتی طبقات تحصیل کرده نیز از توانمندی‌های بالقوه و بالفعل معلولین آگاهی نداشته و آنان را افرادی ناتوان می‌پندارند که قادر به کار نبوده و بیشتر نیاز به کمک‌های مادی و حمایت مستمر دارند.

با این حال، از نظر اشتغال، مهم‌ترین و اساسی‌ترین عامل در زندگی معلولین، خودکفایی و استقلال فردی است زیرا تمام هزینه‌هایی که در فرایند توانبخشی انجام می‌گیرد در نهایت در برنامه توانبخشی حرفه‌ای متبلور گشته، به طوری که فرد معلول را قادر می‌سازد در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه مشارکت داشته باشد اما با توجه به شرایط نامناسب بازار کار و تعداد کثیر فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با توقعات بالا، در عمل معلولین به خصوص آن‌هایی که مهارت کمتری دارند، قادر به یافتن شغلی مناسب نیستند.

بنابراین، متأسفانه اغلب افراد ناتوان نمی‌توانند سهم کاملی در مشاغل داشته باشند یا شغل‌هایی که توانایی انجامش را دارند به دست آورند. آن‌ها همچنین امکان آموزش و ارتقاء شغلی را از دست می‌دهند. حقوق و منابع اعتباری کمتری در اختیار داشته و در بیشتر موارد با تبعیض شغلی مواجه بوده و به ندرت در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی مشارکت داده می‌شوند و غیره. در این میان یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مهم‌ترین نیازمندی‌های آموزشی به ترتیب

عبارتند از آموزش‌های لازم فنی و حرفه‌ای متناسب با بازار کار، در دسترس بودن منابع و امکانات آموزشی جهت یادگیری، استفاده از فضای فیزیکی مناسب برای آموزش و آموزش حرفه‌ای نظیر آموزش رایانه. مهم‌ترین نیازمندی‌های مهارتی به ترتیب عبارتند از مدنظر قرار دادن شغل متناسب شده با توجه به معلولیت، مدنظر قرار دادن نوع آموزش مهارت‌ها بر اساس معلولیت هر فرد، ارائه راه‌کارهای کارآفرینی و اشتغال با توجه به نوع معلولیت و آموزش‌های دقیق شغلی.

هم‌چنین، مهم‌ترین راه‌کارهای ایجاد اشتغال ویژه معلولین به ترتیب عبارتند از وجود بانک اطلاعاتی مناسب و داشتن اطلاعات و آمار جامع و دقیق افراد دارای معلولیت متقاضی اشتغال، مدنظر قرار دادن مربیان ماهر و کارآموده برای آموزش فنی و حرفه‌ای به معلولین، ایجاد آشنایی مدیران و مسئولان با پدیده معلولیت و ویژگی‌های شخصیتی افراد دارای معلولیت و دانش لازم در مدیران و مسئولان راجع به اشتغال معلولان. بنابراین، فراهم ساختن شرایط لازم برای برآورده ساختن نیازهای آموزشی و مهارتی معلولان نخستین گام برای ارتقاء توانمندی آنان جهت ورود به بازار کار و یا خوداشتغالی در قالب‌های متنوع کارآفرینی خواهد بود. با این حال، انجام پژوهش‌های بیشتر، در دامنه و فواصل زمانی گسترده‌تر به نتایج ارزشمندتری منتهی خواهد شد.

بر اساس نتایج پژوهش به کلیه افراد ذی‌نفع و مسئولان ذیربط پیشنهاد می‌گردد:

از طریق احداث سامانه الکترونیکی و تهیه بانک اطلاعاتی کامل، جامع و دقیق از افراد معلول به‌خصوص افراد معلول متقاضی شغل و معرفی آن به صاحبان صنایع و کارفرمایان، زمینه‌های اولیه لازم جهت بهره‌مندی از استعدادها و توانایی‌های آنان فراهم گردد. فرصت‌های لازم از طریق جلسات مشاوره گروهی در مراکز بهزیستی و یا نهادهای مرتبط با آن جهت پرورش و

باروری خلاقیت، نوآوری، تفکر خلاق، میل و اشتیاق به انجام کارهای شگفت‌انگیز به‌خصوص کارآفرینی و خوداشتغالی از طریق شناسایی قوت‌ها و فرصت‌های زندگی همراه با آینده‌نگری برای معلولان فراهم گردد. برقراری ارتباط مؤثر بین نهادهای آموزش و پرورش، فنی و حرفه‌ای و بهزیستی مورد اهتمام جدی قرار گیرد تا باهم اندیشی و اتخاذ سیاست‌های اصولی آموزشی متناسب با بازار کار و نیازهای آینده جامعه، ارتقاء دانش نظری هم‌زمان با کسب مهارت‌های پیشرفته برای کلیه معلولان فراهم گردد. فرهنگ برخورد با افراد معلول در همه اقشار جامعه ارتقاء یابد به‌طوری‌که به توانایی‌ها و توانمندی‌های افراد معلول احترام گذارده شود، استقلال فردی آنان محترم شمرده شود و فرصت کافی برای تصمیم‌گیری و تغییر شرایط زندگی در اختیارشان قرار گیرد.

جهت حضور فعال افراد معلول در جامعه و بازار کار، صرف‌نظر از نوع و میزان معلولیت، از طریق رسانه‌های عمومی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، لوح‌های فشرده و غیره، آموزش‌های لازم در خصوص مهارت‌های زندگی و به‌خصوص برقراری مهارت ارتباط مؤثر، توسعه یابد. از آنجا که کسب مهارت‌های لازم در زمینه اشتغال به‌خصوص خوداشتغالی و کارآفرینی مستلزم کسب مهارت‌های مالی، حسابداری و مدیریت، است.

از این‌رو، تمهیداتی جهت کسب مهارت‌ها و دانش علمی و عملی موردنیاز در این زمینه برای همه معلولان علاقمند فراهم گردد. از آنجا که امروزه با گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، جهان با سرعت چشم‌گیری در حال پیشرفت، توسعه و دگرگونی در همه زمینه‌ها به‌خصوص بازار کار و مشاغل است، از این‌رو، تمهیداتی برای کسب دانش لازم در زمینه‌های قابلیت‌های رایانه و اینترنت، برای همه معلولان علاقمند فراهم گردد.

معلولان گرامی توجه داشته باشند که کسب مهارت در زمینه خوداشتغالی صرفاً وابسته به وسایل و تجهیزات آموزشی پیشرفته و گران قیمت نبوده و بسیاری از اطلاعات و دانش ضروری و مورد نیاز به آسانی از طریق مراجعه به پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی در اختیاران قرار می‌گیرد. تمهیداتی در نظر گرفته شود تا معلولان به سهولت و در کمترین زمان ممکن به کتب، فیلم‌ها و یا سخنرانی‌های آموزشی که توسط کارآفرینان موفق ارایه می‌گردد، دسترسی داشته باشند تا با تهیه و پیاده‌سازی توصیه‌های آنان، گام‌های بلندی در جهت موفقیت‌های خود بردارند.

منابع

- پورحسین هندآباد، پ؛ اقلیما، م؛ عرشی، م؛ تقی نژاد، ز. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مهارت‌های اجتماعی بر مشارکت اجتماعی معلولان جسمی و حرکتی مجتمع آموزشی نیکوکاری رعده مرکز. مجله توانبخشی، زمستان، دوره ۱۷، شماره ۴. صص ۳۱۷-۳۰۹.
- تیموری، ا. (۱۳۹۴). بررسی نارسایی و مشکلات معابر پیاده با تأکید بر نیازهای معلولین جسمی و حرکتی نمونه موردی: شهر تبریز شهرک باغمیشه و شهرک مرزداران، پایان‌نامه؛ دولتی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه تبریز، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی. پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات.
- رستمی، م. (۱۳۹۳). نیازها و مشکلات نوجوانان معلول جسمی - حرکتی: آموزشی، اشتغال، ارائه شده در نخستین همایش ملی توانمندسازی فردی و اجتماعی افراد با نیازهای ویژه.
- زمان پور، م. (۱۳۹۳). نیازسنجی وسایل تکنولوژی کمک توانبخشی از نوجوانان دانش‌آموز کم‌شنوا - ناشنوا و والدین ایشان، نشریه توانبخشی، دوره پانزدهم، شماره ۴.
- فرجی، م.ع. (۱۳۹۳). مطالعه‌ی تطبیقی اصل عدم تبعیض بر مبنای معلولیت در حوزه‌ی اشتغال، فصلنامه حقوق پزشکی، سال هشتم، شماره ۲۹.
- فرهودیان، ع. (۱۳۹۲). بررسی نیازهای ویژه افراد دارای ناتوانی جسمی: یک تحقیق کیفی، مجله علمی پژوهشی پژوهان، دوره یازدهم، شماره ۳.

سال هفتم، شماره بیست و شش، زمستان ۱۳۹۷، فصلنامه مهارت‌آموزی
 -موللی، گ. (۱۳۹۳). نیازها و مشکلات نوجوانان معلول جسمی - حرکتی: آموزشی، اشتغال، ارایه شده در نخستین
 همایش ملی توانمندسازی فردی اجتماعی افراد با نیازهای ویژه.
 -نیک‌خواه، ه. (۱۳۹۴). بررسی نیازهای اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و روانی معلولان، پژوهشنامه فرهنگی هرمزگان،
 دو فصلنامه علمی ترویجی، سال پنجم، شماره ۱۰.

Becker D, Whitley R, Bailey E, Drake R. (2017). Long-Term Employment Trajectories among Participants with Severe Mental Illness in Supported Employment. *Psychiatric Services*. 2017; 58(7):922-8.

Farage MA. (2010). Comparative Study of Disability Rights in Employment Areas. Tehran. Jungle Publication, pp: 2-4.

Ling Tat. Lay Wahl. Suet Leng K. (2016). Employability of People with Disabilities *nnhh oo rhrr n ssssssof Pnnnrurr aa yyø Empoørr s' Prr spccvvv. sss btttty*, CBR and Inclusive Development journal. 2016; 22(1): 80.

Markenson, D. (2011). Emergency Preparedness: Addressing the Needs of Persons with Disabilities, Columbia University Academic Commons, <http://hdl.handle.net/10022/10000:10000:10000:10000:10000>.

McMullen, J. S., & Shepherd, D. A. (2018). Entrepreneurial action and the role of uncertainty in the theory of the entrepreneur. *Academy of Management Review*, 31(1), 132-152.

Ryan, T. (2017). *ee d udnns' uuuuu oowrr ds poop whhh nnuuuuuuuuu* disabilities: A literature review, *Research in Developmental Disabilities*, Volume 35, Issue 10, October 2017, Pages 2316-2328.

Var, T. (2016). A Study on the Travel Patterns of Physically Disabled People, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 16:6, 599-618.

Provide an Optimal Model for Predicting, Determining and Managing the Disabled Educational Needs in Mazandaran Province